

kraj KS Toplošica) in Drobci iz zgodovine Stare vasi (Moj kraj Stara vas), v katerih so izpostavljeni manj znani podatki in dogodki oziroma zgodovinska dejstva, ki še niso bila objavljena. Od sicer prevladujoče poljudnosti, predvsem pa od ljubiteljske poljubnosti, se nekoliko odmakne tudi prispevek, v katerem sta med drugim predstavljene kronologiji konovske rodbine Rihter-Skaza in Živžgec ter najstarejši kronološki podatki naselij današnje Krajevne skupnosti Konovo.

Zdaleč prevladujoči del vseh štirih del pa so fotografije enodružinskih hiš z najbolj osnovnimi podatki o njihovih lastnikih. Pravzaprav gre za neko vrsto s fotografijami opremljene evidence enodružinskih hiša in njihovih lastnikov. Na vsaki strani so namreč imena in priimki družinskih članov, ki živijo v posamezni hiši, njihov naslov, polovica strani pa obsega fotografija hiše. Besedilo na vsaki strani je skromno, praviloma obsega dva ali tri stavke, v najboljšem primeru krajši odstavek ali dva. Primer: »Leta 1984 je Franc Sever kupil gospodarsko poslopje, ki so ga preuredili v stanovanjski objekt. V objekt, ki je bil delno adaptiran, so se preselili leta 1990 iz Starega Velenja«. Temu stavku sledi fotografija hiše in to je na eni strani tudi vse (Moj kraj Vinska gora, str. 73). Kjer ne gre za novejšo hišo, bi pričakovali vsaj površni pogled na preteklost obravnavane stavbe, vendar je to opravljeno z lakonično izjavo v slogu »... hiša je stara več kot 200 let, a so jo pred kratkim obnovili« (Moj kraj Vinska Gora, str. 347). Ali pa s publicami v slogu »Korenine kmetije segajo daleč nazaj in le-ta gre iz roda v rod. Ohranja se staro in gradi novo« (Moj kraj KS Toplošica, str. 38).

Opraviti imamo s svojevrstnim katalogiziranjem kot dejavnostjo, ki neurejenosti in nepreglednosti sveta in družbe podeli smisel tako, da v kaos vnese nek red. In ta red v našem primeru čutno nazorno ilustrira specifično slovensko fantazmo, povezano s hišami in z njihovo gradnjo. Del te fantazme je ne le urejeni svet, kjer je vsaka stvar na svojem mestu, ampak tudi konstrukcija idiličnega, mestoma pastoralnega sveta, v katerem prebivajo v svojih domovanih nadvse srečni in zadovoljni ljudje. Hiše same, vključno s skrbno urejeno neposredno okolico, pa so ponekod videti, kot bi jih preslikali iz nekoliko kičastega reklamnega kataloga. Tako ni naključje, da eno od teh hiš v trenutkih poetskega navdiha urednik opremi z naslednjim verzom: »Kdor hoče živeti/in srečo imeti,/naj dela veselo/in poje vmes« (Moj kraj Vinska Gora, str. 256). Pri tem se vsiljuje asociacija na nekdanj priljubljene retuširane poročne fotografije, na katerih so si bili vsi pari nenavadno podobni, fotografije pa so običajno krasile spalnice slovenskih domov. Tako kot smo na fotografijah zrl v fotografovem ateljeju nerodno skonstruirano lepoto, je zdaj priložnost v omenjenih knjigah videti idilično lepoto unificiranega življenja prebivalcev enodružinskih hiš.

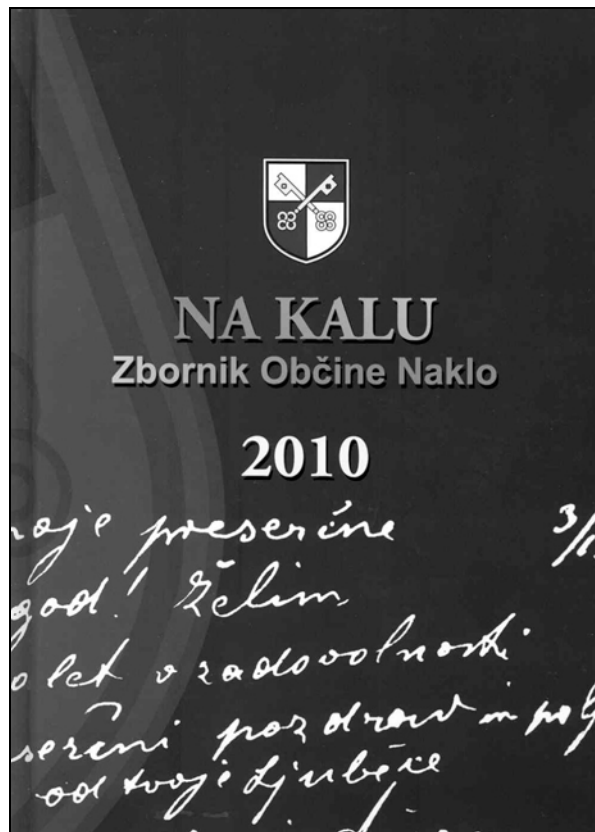
Zgledov za ambicioznejše in neprimerno bolj konsistentne mikrozgodovinske knjige hiš pri nas je dovolj. Omenimo le monografije Mete Matijević *Novomeške hiše in ljudje* (2007) ter Petre Leban Seljak in Alojza Demšarja *Knjiga hiš na Žirovskem* (2010) ali pa tridelno *Knjigo hiš v Škofji Loki* Franceta Štukla (1981, 1984 in 1996). Vendar pa velenjski založbi Pozoj ne moremo očitati, ker se predstavljenega projekta hiš iz Šaleške doline dela ni lotila s podobnimi ambicijami. Kvečjemu pohvalimo jo lahko za izvirnost, ki je žal le poslovne vrste. Našla je namreč tržno nišo lastnikov enodružinskih hiš nekega kraja, ki so pripravljene plačati okoli 54 EUR za nakup knjige, v kateri so objavljene fotografije njihovih hiš.

Silvo Grmošek

Na Kalu, Zbornik občine Naklo (ur. Stane Mihelič). Naklo : Občina, 2010, 543 strani.

Zbornik trinajstih naselij obsegajoče severozahodno od Kranja ležeče občine Naklo, ki je bila ustanovljena konec leta 1994, prinaša kar 51 daljših in krajših prispevkov. Napisalo jih je 38 avtorjev.

Zraven sta še uvodni besedi župana ter glavnega in odgovornega urednika ter na koncu povzetek in njegov angleški ter nemški prevod. Knjiga je bogato opremljena z razglednicami, fotografijami, preglednicami in komentarji.

Uvodnim besedam župana občine Ivana Janeza Štularja ter glavnega in odgovornega urednika Staneta Miheliča, sledi razprava Helene Rant z naslovom *Sprehod skozi preteklost krajev današnje Občine Naklo*. Arheološke naselitvene sledi segajo v mlajšo kameno dobo, še več pa se jih je ohranilo iz rimskih časov. Naselje Pivka oziroma Naklo leži ob pomembni tovarno-trgovski poti skozi Naklo v Zgornjesavsko dolino in preko Ljubelja na Koroško. Zanimivo je opozorilo na t. i. zakladne najdbe. To so v jame zakopana premoženja nekaterih staroselcev, ki so se iz strahu pred prodirajočimi Slovani zatekali na utrjene in težko dostopne višinske postojanke. Z naselitvijo Slovanov so postopno začele nastajati vasi, ki se v virih omenjajo od začetka 13. stoletja naprej. Avtorica opiše pahljačo fevdalnih gospodstev, ki so gospodovala nad obravnavanim območjem. Na kratko predstavi razvoj nakljanske župnije pa tudi turške vpade in s tem povezan protiturški tabor ob Marijini cerkvi v Podbrezjah ter opozori na upor podložnikov na gospodstvu Žige Zoisa na Brdu pri Kranju med letoma 1781 in 1783. Svoj pečat je zapustila francoska doba pa tudi rokovnjači, ki so se v 19. stoletju utrdili v gozdovih Udin boršta. Ugodna prometna lega je odločilno prispevala k razvoju konjereje, tovarništva in spremljajočih obrti (kovači, sedlarji, cestarji, gostilničarji), kar je z razvojem železniškega in cestnega prometa začelo hitro propadati. Značilne so bile tudi še druge obrti, zlasti čevljarji, v zimskem času pa preja volne in pletenje, iz česar je nastala celo predilnica. Zapis se končuje s težavami, ki sta jih prebivalcem povzročila prva in druga svetovna vojna.

Dokaj obsežen je zapis Draga Goričana o upravnopolitičnem razvoju Občine Naklo od njene ustanovitve leta 1994 do izida zbornika. Posredovani so rezultati prvih volitev župana 4. in 18. decembra 1994 ter občinskega sveta 4. decembra, pa tudi rezultati vseh naslednjih volitev. Zanimivo je, da je bil na vseh volitvah, do vključno teh, ki so potekale 22. oktobra 2006, za župana izvoljen Janez Štular. Z zapisniki sej občinskega sveta predstavi dejavnost občine skozi 15 let njenega delovanja. Opozori na sprejetje občinskega statuta in ostalih občinskih aktov. Izvemo, da je občinski svet oktobra 1996 sprejel odlok o občinskem grbu, zastavi in občinskem prazniku, pa tudi, da je s 1. januarjem 1997 županska funkcija postala profesionalna, postopno se je povečevalo število zaposlenih v občinski upravi.

Prispevek Franca Pavlina se na podlagi podatkov Agencije za kmetijske trge in razvoj podeželja za leto 2008 ukvarja s kmetijstvom. Značilne so govedorejske kmetije, ki so skoraj še enkrat večje od

slovenskega povprečja. Razprava je opremljena s številnimi statističnimi preglednicami. Janko Jeglič se ukvarja s sadjarstvom, ki ima največjo tradicijo v vasi Podbrezje, kjer je župnik Franc Pirc v tridesetih letih 19. stoletja začel z umnim sadjarstvom. Občina ima kar 54% površine poraščene z gozdovi, s katerimi se ukvarja zapis Danila Turka. Kratek zapis Janeza Pivka pa bralce seznanja s čebelarstvom, ki se odvija v okviru leta 1932 ustanovljenega čebelarskega društva.

Obsežnejši je zapis Daniele Žagar o obrtništvu. Na zgodovinski razvoj obrti je imela izjemno velik vpliv primerna prometna lega. Med najstarejšo obrt šteje brodnništvo čez reko Savo na Okroglem, ki se je razvilo po letu 1263, ko je Naklo z okolico prišlo pod Loško gospodstvo. To je bila najbližja prometna povezava z novimi zemljiškimi gospodi. Z brodom so se prevažali številni romarji, ki so se podajali na božjo pot na Svetega Jošta pri Kranju. Sicer pa so se zaradi tovarništva razvile kovaška, kolarska in gostilniška obrt. V Naklem je bila ena od razkladalnih postaj za blago, ki so ga tovorili na poti iz Trsta proti Celovcu in Dunaju. Zelo dobro so bili razviti čevljarstvo, predilstvo, pletilstvo in opekarstvo. Avtorica opozori na Mihaela Stareta, ki se je rodil v Strahinju in je zaradi podjetnosti v 19. stoletju postal poznan na Kranjskem in ostalih deželah cesarstva. Obrt med obema svetovnima vojnama je zaradi industrializacije bližnjega Kranja in Tržiča ter revščine vse bolj životarila, obrtniki in kmetje so postajali delavci v tovarnah obeh mest. Značilni za prva leta po drugi svetovni vojni so zadrudne in državne obrtne delavnice ter politično nerazumevanje za zasebno obrt. Cenejša tovarniška proizvodnja je pripeljala do propada številnih obrti. Zadnja leta pa nov zagon ponuja nakljanska poslovno podjetniška cona.

Stane Mihelič je pripravil kratek, a zanimiv zapis o slavistu, prevajalcu in pesniku dr. Tonetu Pretnarju (1945–1992), sicer Tržičanu, ki je po materini strani izhajal iz Podbrezja.

Nekoliko obsežnejši je sklop prispevkov o osnovnem šolstvu. Vse osnovne šole so predstavljene od svojih ustanovitev pa do leta 1997, ko so jih izločili iz tedanje Osnovne šole France Prešeren Kranj in se je izoblikovala sedanja Osnovna šola Naklo, ki je na prelomu 20. v 21. stoletje prerasla v devetletno osnovno šolo. To sta sedanji podružnični osnovni šola Podbrezje (ustanovljena 1860) in Duplje (ustanovljena 1882) ter Osnovna šola Naklo (ustanovljena 1860). O podbreški in nakljanski osnovni šoli je prispevek napisal Stane Mihelič, o dupljski Mihaela Krizaj. Tina Primožič je napisala članek o devetletni osnovni šoli Naklo, ki je bila ustanovljena v šolskem letu 1999/2000 in je zasedla leta 1997 zgrajeno novo osnovnošolsko poslopje. Vrtec, ki ga opisuje Gabrijela Masten, je začel delovati septembra 1975. V občini ima sedež tudi

Biotehniški center Naklo. Razvil se je iz mlekarskih tečajev na Vrhnikih, ki so se začeli leta 1907, preko leta 1926 ustanovljene Banovinske mlekarske šole Škofja Loka, ki se je po drugi svetovni vojni preselila v Kranj in se je preimenovala v Mlekarsko šolo in kasneje v Mlekarski center ter v Srednjo Mlekarsko in kmetijsko šolo oziroma Srednjo biotehniško šolo Kranj ter leta 2007 v Biotehniški center Naklo. Šola, ki je z leti pridobivala vedno več novih izobraževalnih programov, se je leta 2006 iz Kranja preselila na svoje posestvo v novo stavbo v Strahinju. Prispevek o Biotehniškem centru je napisal Marijan Pogačnik.

Sledijo kratki prispevki o župnijah Podbrezje, Naklo in Duplje. Napisali so jih župniki Janez Rihar, Janez Zupanc in Franc Grahek, ki je h pisanju pritegnil še Ivana Megliča. Smatramo jih lahko kot uvod k osrednjemu in obsežnemu članku Damijana Janežiča z naslovom *Kultura in naravna dediščina*. V uvodu ugotavlja, da je v občini obilo naravnih znamenitosti in nepremične kulturne dediščine. Relativno dobro je ohranjena sakralna kulturna dediščina, skoraj nemogoče pa je najti več stoletij stara gradišča. Sledijo opisi naravnih in kulturnih znamenitosti po naseljih občine. Ko opisuje gozdnato, s kraškimi pojavi bogato območje Udin boršta, opozori na ljudsko izpeljanko prvotnega poimenovanja Vojvodin boršt (imenovan po avstrijskem nadvojvodu Karlu). Po naseljih so opisani sakralni (cerkve, kapelice, križi, kipi) in posvetni spomeniki (pokopališče, spominske plošče, spominska znamenja iz prve in druge svetovne vojne, železniška postaja, nekdanja predilnica, šolske zgradbe, gradišča, nekatere domačije in njihova gospodarska poslopja, kajže itd.). Opisane so osnovne značilnosti spomenikov. Med njimi velja opozoriti na leta 1895 zgrajeno vilo duhovnika, profesorja in pomembnega kulturnika Toma Zupana na Okroglem, na protiturski tabor s cerkvijo in kapelo Žalostne matere božje v Podtaboru pa tudi na graščino v Spodnjih Dupljah. Na koncu prispevka je navedena dokaj obsežna literatura in zlasti številni ustni viri, ki jih je za pripravo prispevka obiskal avtor. Predstavitev izjemno velikega števila naravnih znamenitosti in umetnostnozgodovinskih spomenikov lahko služi kot koristen vodnik na sprehodih skozi naselja nakljanske občine.

Sledi sklop prispevkov o kulturnih društvih, pevskih zborih, glasbenih skupinah, likovnih kolonijah itd. Dacia Perne je opisala več kot sto let staro Kulturno društvo Tabor Podbrezje. Med pestrim delovanjem društva velja omeniti Pirčeve dneve (poimenovani po duhovniku in misijonarju med Indijanci ter začetniku umnega sadjarstva Frančišku Pircu), na katerih predstavljajo pomembne Podbrežane. Taborski dnevi, ki so poimenovani po protiturskem taboru v vasi, so povezovalna nit vsakoletnih septembrskih kulturnih prireditev. Damijan Janežič in Marjan Babič sta opisala delovanje

Kulturnega društva Naklo, ki se je razvilo iz čitalnice in bralnega društva. Prikazano je tudi Kulturno društvo Dobrava. Dejavnost Folklorne skupine Društva upokojencev Duplje, ki se je začela po letu 1996, je predstavil Andrej Kosič. Opis zborovske dejavnosti v Dupljah sta prispevali Mateja Krsnik in Katja Rozman. Predstavili sta dva šolska pevska zbora, ženski pevski zbor Dupljanke, moški pevski zbor Triglav ter cerkvena mešani in otroški pevski zbor. Zdravka Klančnik je pripravila kratek zapis o moškem vokalnem kvintetu Vedrina. Obširnejši je zapis Draga Paplerja o v Sloveniji in po svetu znanem citrarju Mihi Dovžanu in vokalnem kvintetu Gorenjci. Citrarska pot Mihe Dovžana, ki je doma iz vasi Žeje, se je začela po uspešnem nastopu v radijski oddaji Pokaži kaj znaš leta 1958. Skupaj z bratom sta leta 1959 ustanovila svoj ansambel (zaradi svoje instrumentalne zasedbe je bil precej drugačen od drugih narodnozabavnih skupin), h kateremu se je leta 1963 pridružil štiri glasni vokalni kvintet Gorenjci iz Naklega, nekoliko kasneje pa še pevka Ivanka Kraševc. Skozi izdaje gramofonskih plošč in nastope na festivalih ter domačih in tujih radijskih in televizijskih postajah ter glasbenih srečanjih je prikazana uspešna glasbena pot skupine, ki je posnela tudi nekaj filmske glasbe. Sklop prispevkov o kulturnem utripu občine zaključuje zapis Ivana Megliča o kulturno turističnem društvu Pod krivo jelko Duplje, ki se je razvil iz Kino kluba Duplje. S preimenovanjem kluba v Kulturno turistično društvo Pod krivo jelko leta 1997 se je društvo registriralo tudi za izvajanje turistične dejavnosti.

Sledita dva prispevka o turizmu. Krajšega sta napisali Gabrijela Jošt in Tanja Zorzut. Predstavi kratko zgodovino turizma, ki je dolga leta slonel na gostilništvu, povezanem s tovorništvom. Izvemo, da je bila v letih 1890–1897 v Pavlinovi gostilni v Podbrezjah kot letoviščarka slikarka Ivana Kobilica in da je bilo leta 1963 ustanovljeno Turistično društvo Naklo. Prispevek Draga Paplerja se ukvarja z nastankom modernega turizma. Pomembno mesto v razvoju sodobnega turizma ima dobro znana gostilna »pri Marinšku«, kjer v gostilni in v zadnjem času še v družinskem hotelu nudijo turistično oskrbo. Za olepšavo naselja pa skrbi leta 1963 ustanovljeno Turistično olepševalno društvo. Prva leta je receptor društva uradoval kar pred Marinškovo gostilno, a leta 1966 je začela poslovati turistična poslovalnica z recepcijo, informacijsko službo, menjalnico, prodajalno spominkov in bifejem. Avtor nas seznani s turističnimi zmogljivostmi in dejavnostjo, kar prikaže tudi s statističnimi preglednicami. Opozori pa tudi na negativni vpliv gorenjske avtoceste, ki se izogne naselju in industrijske skladiščne cone, ki se je razvila v občini.

Drago Papler je napisal tudi prispevek z naslovom *Od kod si, popotnik, ti doma, ki po vsebini*

spada v sklop prispevkov o kulturi, saj predstavi glasbenika, komponista, organista in pevovodjo Valentina Zelnika (1930–2005), ki je bil tudi eden od članov znamenitega nakljanskega vokalnega kvinteta Gorenjci. Za svoje glasbeno udejstvovanje je prejel številne nagrade in priznanja.

V nadaljevanju je Marija Jereb opisala prostovoljsko dejavnost v občini, ki je namenjena zlasti ljudem, ki živijo v domovih za ostarele (domske skupine, kot je skupina Trobentica v Domu za starejše občane Naklo) in tudi ostarelim ljudem v lokalnem okolju (zunajdomske skupine, kot je skupina Zarja Naklo). Predstavljeni sta še dejavnost Krajevne organizacije Rdečega križa Naklo, ki jo je opisala Stanka Malovrh, in Društva upokojencev Naklo, katerega delovanje je predstavil Marjan Građiřar.

Pred sklopom prispevkov o gospodarski dejavnosti je opisano še lovstvo (Vili Tomat: Lovska družina Udenborřt, Tomaž Pirih in Robert Markič: Lovska družina Dobrča in Janko Troha: Zveza lovskih družin Gorenjske), ribiřtvo (Janko Troha: Ribiška družina Tržič ima sedež v nakljanski občini), kinologija (Drago Goričan: Kinološko društvo Naklo) pa tudi nogomet (Rok Kařpar: Nogometni klub Naklo), druge telesnovzgojne dejavnosti (Pavel Debeljak: TVD Partizan Podbrezje) ter kulturna dediščina moto športa (Janez Legat: Predstavitev Moto društva Oldtimer Naklo).

Zadnjih nekaj več kot sto strani zbornika je posvečenih predstavitvi gospodarskih dejavnosti. Gradbeno podjetje Gradbinec iz Kranja ima enega od obratov v Naklem, zato je kratko predstavitev družbe pripravil Boris Božićnik. Prav tako ima enega od obratov, asfaltno bazo, tudi Cestno podjetje Kranj, ki jo je predstavil Miha Šinko. V Naklo se je v začetku osemdesetih let 20. stoletja iz Kranja preselila trgovska družba Merkur, ki jo je kot največjega trgovca v Jugovzhodni Evropi opisal Rok Istenič. V nadaljevanju Drago Papler v obliki kronološkega zaporedja dogodkov predstavlja občinske pridobitve od leta 1975 pa do ustanovitve občine in prvih občinskih volitev konec leta 1994. Ivan Meglič opisuje glavne investicije, ki so bile v občini izvedene po letu 1994. Prav predstavitvi komunalnih infrastrukturnih objektov, ki jih je s številnimi preglednicami pripravil Drago Papler, je namenjen zaključni del zbornika. Opisana je preskrba s pitno vodo, struktura vodovodnega omrežja, poraba vode, čišćenje odpadnih voda, pa tudi ravnanje z odpadki. V članku z naslovom Naklo–srce elektroenergetskih povezav za Gorenjsko je tudi z zgodovinskimi podatki predstavljena elektroenergetska infrastruktura, saj je Naklo pomembno vozlišče za oskrbo Gorenjske z električno energijo. V okviru prispevka je zanimiv zapis o elektromonterju Albinu Novřaku, smučarskem skakalcu in olimpijcu, ki je na Polici pri Naklem v tridesetih letih prejšnjega stoletja za

vzdrževanje poletne kondicije zgradil prvo slovensko umetno smučarsko skakalnico, na kateri je sneg nadomeščala slama. Na kratko Drago Papler predstavi še plinovodno in telefonsko infrastrukturo ter kabelski sistem TELE TV v občini. Za konec je objavljen še obsežen seznam občinskih zavodov, podjetij, obrtnikov in druřtev s pripisanim datumom vpisa v sodni register. Izdelala ga je Daniela Źagar.

Zbornik Obćine Naklo »Na Kalu« je obsežna knjiga, ki ponuja zanimivo branje in nudi obilo podatkov. Zato je potrebno avtorjem prispevkov, zlasti pa uredniškemu odboru izreći pohvalo in zahvalo.

Janez Kopać

Jože Ciperle (ur.): Zbornik » Ljubljanska univerza in njeni profesorji 1919–1960«. Fotografski zbornik IV. del. Ljubljana : Univerza v Ljubljani, Arhivsko muzejska služba, 2010, 278 strani.

V začetku decembra 2010 je bila v Zbornični dvorani ljubljanske univerze predstavitev fotografskega zbornika z naslovom Ljubljanska univerza in njeni profesorji. To je četrti zvezek v seriji foto-

